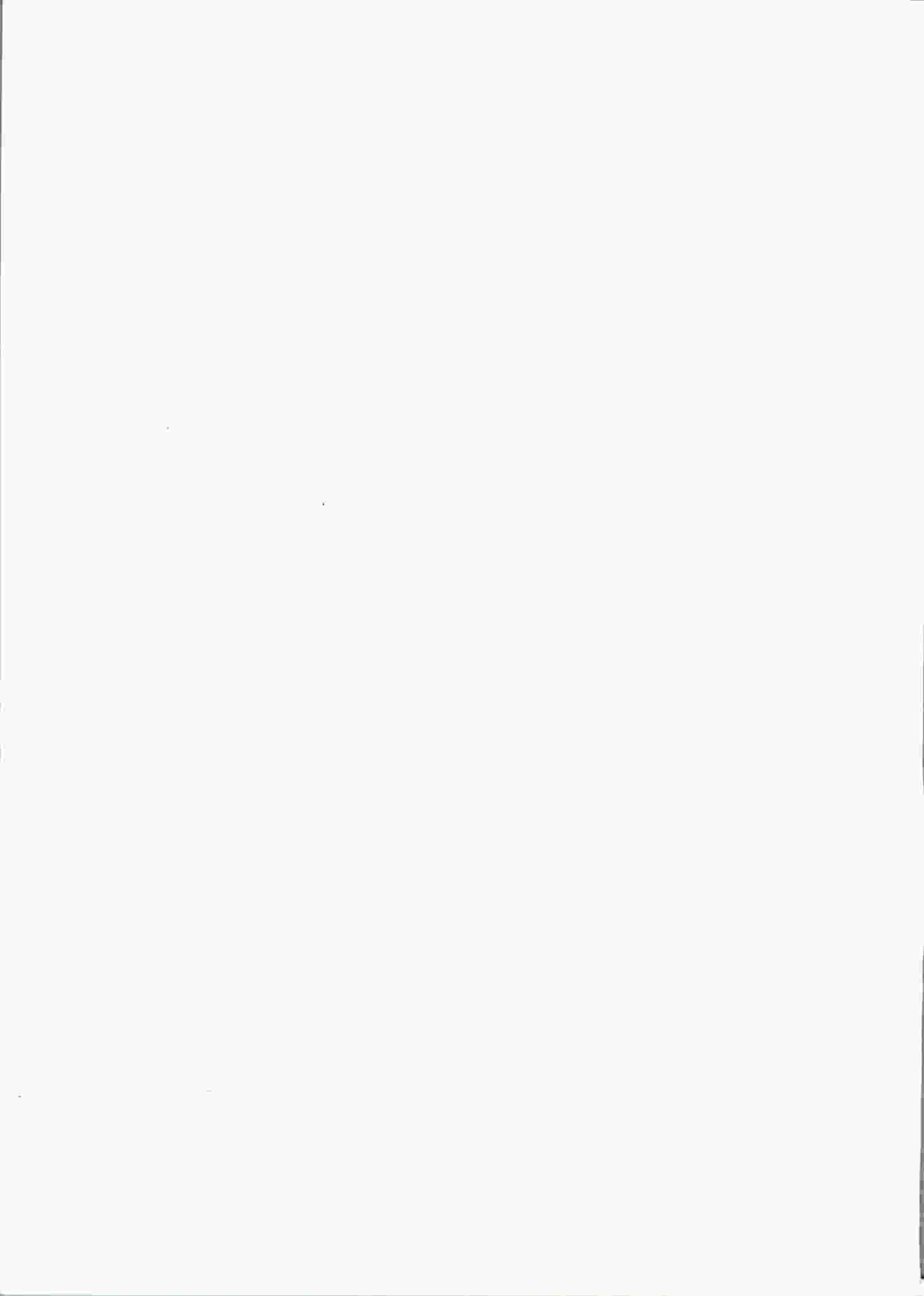

UDK 902
ISSN 1330-0644
VOL. 10/1993.
ZAGREB, 1996.

Priilozi

Instituta za arheologiju u Zagrebu

Pril. Inst. arheol. Zagrebu 10.
Str./pages 1-164, Zagreb, 1996.

Časopis koji je prethodio

Prinosi 1. 1993.

Prilozi 2. 1985 3 - 4. 1986 - 1987 5 - 6. 1988 -1989 7. 1990 8. 1991 9. 1992

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU

Adresa uredništva/Address of the editor's office

Institut za arheologiju

Hr - 10000 Zagreb, Ulica grada Vukovara 68

Telefon/phone ++385/01/611-98-84 i 537-669; fax ++385/01/611-98-84

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

ŽELJKO TOMIČIĆ

Redakcijski odbor/Editorial committee

KORNELIJA MINICHELTER, Zagreb

IVANČICA PAVIŠIĆ, Zagreb

ŽELJKO TOMIČIĆ, Zagreb

Urednici

MARIJA BUZZIV, Zagreb

ZORJKO MARKOVIĆ, Koprivnica

ZDENKO VINSKI, Zagreb

Članovi

Prijevod na engleski/English translation

BARBARA SMITH-DEMO i GORAN HORVAT

Prijevod na njemački/German translation

BRANKA OJNIEC

Dizajn/Design

ROKO BOLANČA

Lektura/Language editor

NIVES OPAČIĆ

Korektura/Proofreaders

KORNELIJA MINICHELTER, Zagreb

IVANČICA PAVIŠIĆ, Zagreb

ŽELJKO TOMIČIĆ, Zagreb

Grafička priprema/DTP

OTVORENO SVEUČILIŠTE, Odjel za izdavaštvo, Zagreb, Ulica grada Vukovara 68

Tisak/Printed by

Tiskara "STUBA", Zagreb, Boškovićevo 18

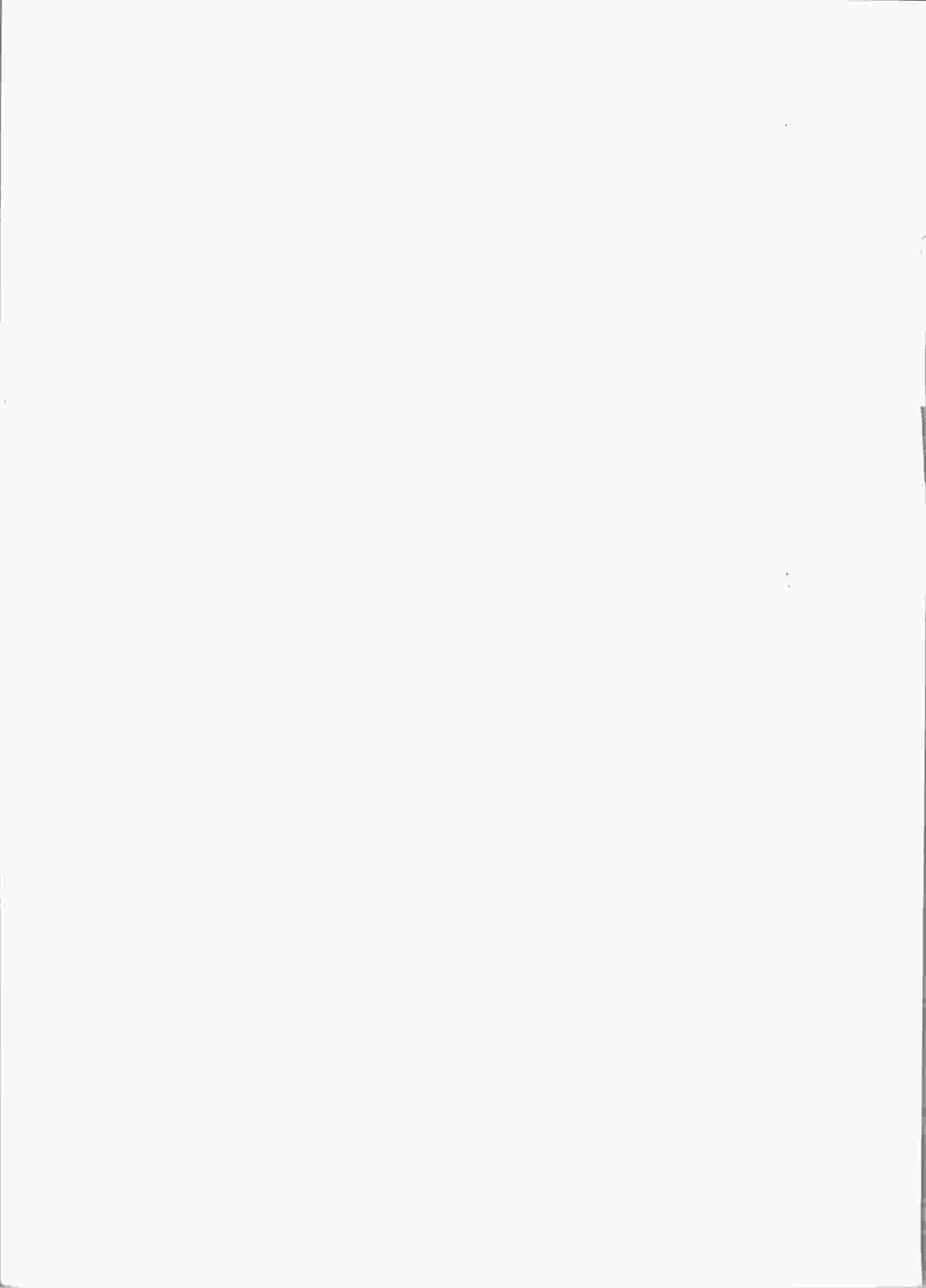
Naklada/Circulation

600 primjeraka/examples

Časopis izlazi jednom godišnje/Annual

Članci iz časopisa *Prinosi* i Prilozi su referirani u sekundarnim časopisima *GERMANIA Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts, Verlags Philipp von Zabern, Mainz* i *Bulletin de l'Association internationale pour l'étude de la mosaïque -Bibliographie*.
Centre national de la recherche scientifique (CNRS), Paris.

Izdavanje časopisa novčano podupire
MINISTARSTVO ZNANOSTI I TEHNOLOGIJE REPUBLIKE HRVATSKE
HR - 10000 Zagreb, Strossmayerov trg 4

Sadržaj

- 5 Akademik Duje Rendić-Miočević (1916-1993.)
- Izvorni znanstveni radovi**
- KORNELIJA MINICHREITER
7 Slikana keramika starčevačke kulture iz Pepelane u sjeverozapadnoj Slavoniji
- IVANČICA PAVIŠIĆ
23 Kasnobrončanodobni nalazi s područja Virovitičko - podravske županije
- JASNA ŠIMIĆ
35 Nalazišta Daljske grupe u Daljskoj planini - Prilog proučavanju brončanog i starijeg željeznog doba u sjeveroistočnoj Hrvatskoj
- MARIJA BUZOV
47 Segestika i Siscija - topografija i povijesni razvoj
- ZDENKO BURKOWSKÝ
69 Nekropole antičke Siscije
- REMZA KOŠČEVIĆ
81 Nekoliko primjeraka staklene bizuterije iz rimskog razdoblja
- HERMINE GÖRICKÉ - LUKIĆ
93 Skupni nalaz antoninijana Galijenova vremena iz Osijeka
- ŽELJKO TOMIČIĆ
103 Na tragu Justinijanove rekonkviste. Kasnoantičke utvrde na sjevernom priobalju Hrvatske.
- GORANKA LIPOVAC-VRKLIJAN
117 Prilog "čitanju" nekih od nalaza benediktinske opatijske crkve na Košljunu
- JADRANKA BOLJUNČIĆ i ZDRAVKO MANDIĆ
131 Antropološka analiza kosturnih ostataka iz srednjovjekovnog groblja Zvonimorovo kod Suhopolja (Hrvatska)

Contents/Inhaltsverzeichnis

- Akademik Duje Rendić-Miočević (1916-1993.)*
- Original scientific papers**
- KORNELIJA MINICHREITER
Bemalte Keramik der Starčevo-Kultur aus Pepelana in Nordwestslawonien
- IVANČICA PAVIŠIĆ
Spätbronzezeitliche Funde aus dem Areal des Virovitica- und Draulandkomitats
- JASNA ŠIMIĆ
Fundorte der Daljgruppe in Daljska planina - Ein Beitrag zur Erforschung der Spätbronze - und der älteren Eisenzeit im Nordosten Kroatiens
- MARIJA BUZOV
SEGESTIKA und SISCIA - Topographie und geschichtliche Entwicklung
- ZDENKO BURKOWSKÝ
Die Necropolen der antiken Siscia
- REMZA KOŠČEVIĆ
Einige Exemplare der Glassbijouterie aus der römischen Epoche
- HERMINE GÖRICKÉ - LUKIĆ
Ein Hortfund von Antoniniani aus der Zeit des Kaisers Gallienus in Osijek
- ŽELJKO TOMIČIĆ
Auf der Spur der Reconquista Justiniana: spätantike Befestigungsanlagen an der Nordküste Kroatiens.
- GORANKA LIPOVAC-VRKLIJAN
A Contribution to the Interpretation of some of the Benedictine Abbey Church Finds on the Island of Košljun
- JADRANKA BOLJUNČIĆ i ZDRAVKO MANDIĆ
Eine anthropologische Analyse der Skelettreste aus dem mittelalterlichen Gräberfeld Zvonimirovo bei Suhopolje (Kroatien)

Stručni radovi

- 149 TAJANA SEKELJ-IVANČAN
Analiza načina istraživanja srednjovjekovnih lokaliteta sjeverne Hrvatske

Prikazi

- 153 DUNJA GLOGOVIĆ
MAREK GEDL
DIE HALLSTATTEINFLÜSSE AUF DEN POLNISCHEN GEBIETEN IN DER FRÜHEISENZEIT. ZESZYTY NAUKOWE UNIWERSYTETU JAGIELLONSKIEGO CMLXIX, PRACE ARCHEOLOGICZNE, ZESZYT 48, NAKLADEM UNIWERSYTETU JAGIELLONSKIEGO, KRAKOW 1991, 143 STR., 55 SLIKA U TEKSTU, SAŽETAK NA POLJSKOM.
- 154 Marija BUZOVIĆ
DIADORA, sv. 13, Zadar 1991, stranica 384, zajedno s tablama, crtežima, planovima, tlocrtima, fotografijama i kartama.
- 159 Kratice

Professional papers

- TAJANA SEKELJ-IVANČAN
The Analysis of the Research Methods of the Middle Age Sites of the Northern Croatia

Book Reviews

Besprechungen und Anzeigen

Abbreviations / Abkürzungen

Prilog "čitanju" nekih od nalaza benediktinske opatijske crkve na Košljunu¹

A Contribution to the Interpretation of some of the Benedictine Abbey Church Finds on the Island of Košljun

Izvorni znanstveni rad
Prapovijesna arheologija

Original scientific paper
Prehistoric archaeology

UDK 904:726.71 (497.5 KOŠLIJUN) "11"

Primljeno/Received: 13. 12. 1993.

GORANKA LIPOVAC-VRKLJAN

Institut za arheologiju
Ulica grada Vukovara 68
HR - 10000 Zagreb

U tekstu o benediktinskoj crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije na Košljunu donosi se kratak opis i tehnički slikovni podaci o dvjema vrstama nalaza: nepokretnom arheološkom nalazu ostataka benediktinske arhitekture crkve i pokretnom arheološkom materijalu - brončanim medaljicama kao dijelu ukupnog inventara grobnica iz sedamnaestog stoljeća.

U kontekstu benediktinske graditeljske djelatnosti na prostoru sjevernog Jadrana u XII. stoljeću (OSTOJČIĆ 1964: 145 - 199; JURKOVIĆ 1992: 191 - 198; MOHORVIČIĆ 1957) svakako treba ubrojiti i njihovu opatijsku crkvu Uznesenja Blažene Djevice Marije na Košljunu. Do najnovijih arheoloških istraživanja benediktinskih graditeljskih zapisa na Košljunu (1991/1992) o njihovoj se opatijskoj crkvi znalo vrlo malo. Isključivo se pretpostavljalo na temelju oskudnih historiografskih podataka o košljunskim opatima i darovnim ugovorima opatiji², od kojih je najstariji poznati dokument onaj iz 1186. godine, a govori o košljunskom opatu Ivanu kao jednom od svjedoka isprave krčkog biskupa Ivana (SMIČIKLAS, CD II, 204). Zacijelo je na temelju te isprave jasno da je na Košljunu krajem XII. st. bila već osnovana benediktinska opatija, što nužno uključuje i postojanje opatijske crkve (LIPOVAC, 1993, 132 i bilj. 9). Taj je zaključak potvrđen spomenutim arheološkim istraživanjima u današnjoj franjevačkoj crkvi, unutar čijeg su perimetra otkriveni ostaci starijeg crkvenog sloga, odčitani kao dijelovi teksta trobrodnog troapsidalnog ansambla romaničke crkve bazilikalnog tipa, dimenzija 16,60 x 10 metara (sl. 1).

Orijentacija benediktinske opatijske crkve potpuno se poklapa s položajem današnje franjevačke, o čemu svjedoče ostaci njezinih: perimetralnih zidova, temelji triju para stupova, baze temelja lukova središnje i dviju bočnih apsida, bočna južna vrata, ulazni prag i temelj zvonika u osi pročelja crkve. Svi navedeni graditeljski elementi crkvene arhitekture otkriveni su već na dubini od -0,14 metara, ali na žalost isključivo u svojoj temeljnoj stopi, s obzirom na to valja pretpostaviti kako je sav graditeljski materijal sukcesivno upotrijebljen prilikom brojnih graditeljskih preinaka samostana franjevačke faze.

TLOCRTNA SITUACIJA NALAZA³

1. Apside (Sl. 2 i 3)

"Začelje bazilike definirano je troapsidalno sa središnjom apsidom i od nje manjim bočnim apsidama približnih dimenzija, bez naznaka njihove upisanosti (nije potvrđen nikakav trag tlocrta začelnog zida istočnije od vanjskog lica apsidalnog polukruga). Središnja apside (sačuvana u temeljnoj stopi na dubini -0,90 m) (Sl. 2, a), gotovo polukružna, smještena je u osi bazilike, tj. njezina vertikalnog presjeka prema pročelju. Gotovo se idealno

¹ U ovom radu autorica donosi izvorno citirane neke dijelove cjelina svoga teksta - opis ostataka arhitekture benediktinske bazilike - koji je dio održanog referata na simpoziju "Umjetnost na istočnoj obali Jadrana u kontekstu europske tradicije". Opatija 1992, a tiskan je u istoimenom zborniku Pedagoškog fakulteta u Rijeci: LIPOVAC, G., 1993, "Zaštitna arheološka istraživanja samostanske franjevačke crkve Navještenja Blažene Djevice Marije na Košljunu", Zbornik Pedagoškog fakulteta u Rijeci, posebno izdanje, "Umjetnost na istočnoj obali Jadrana u kontekstu europske tradicije", Rijeka 1993, 131 - 145. Zbog izostanka cjelokupnog popratnog slikovnog materijala - poglavito nacрта arhitekture - kao i izostanka tehničkih podataka uz objavljeni tekst, važnost za potpunom znanstvenom

informiranošću nametnula je potrebu objavljivanja spomenutih izostavljenih podataka uz citiranje dijelova izvornog teksta.

² O darovnim ugovorima košljunskom benediktinskom samostanu u XIII. i XIV. stoljeću, kao i o njihovim opatima, govori nekoliko isprava: darovne isprave iz 1271. i 1277. god. (SMIČIKLAS, CD V, 604, 605), isprava krčkog biskupa Tome iz 1308. god. (SMIČIKLAS, CD VIII, 167, 168). Za isprave o imenima benediktinskih opata košljunskog samostana u XIV. i s početka XV. stoljeća vidi: LIPOVAC 1993:133, 134 i bilj. 21-26.

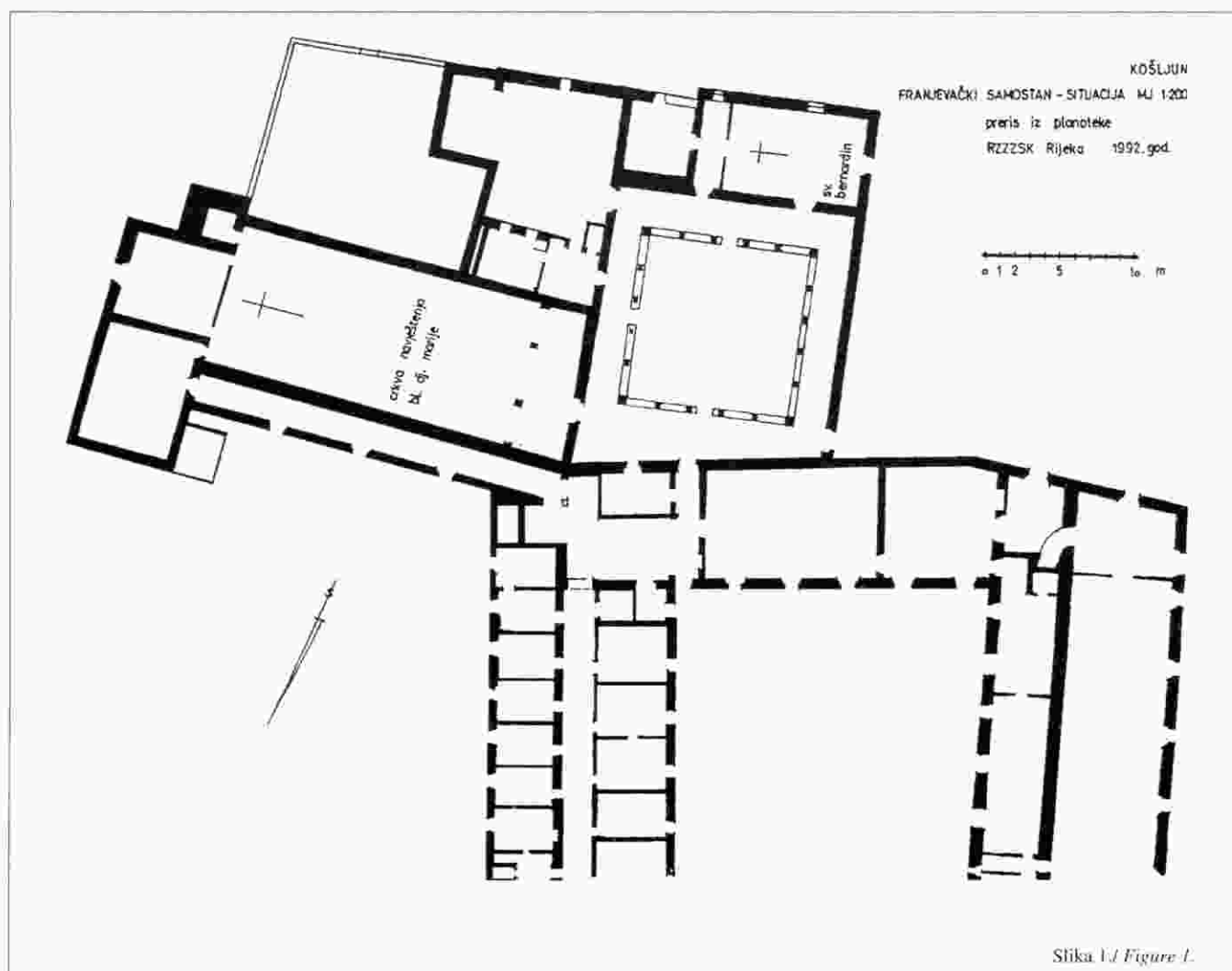
³ LIPOVAC 1993: 135 - 138.

poklapa sa širinom srednjeg broda: promjer apsida iznosi 4,00 m, uz širinu njezina zida od 1,00 m i dubinu 2,20 m, dok je širina srednjeg broda 5,00 m. Temelji ramena središnje apsida, točnije; temelji njezinih čela, širine 1,10 m, s temeljnom masom pilastara triumfalnog luka, dimenzija 0,60 x 0,45 m, određuju smjer crkvene kolonade s pet uzdužnih polja od pilastara na unutrašnjem licu pročelja crkve - začelja zvonika.

Dvije bočne apsida (Sl. 2, a1 a2, d) znatno su pliće od središnje i moglo bi se reći da su gotovo niže s obzirom na dimenzije crkve: dubina im je 0,80 m, promjer 1,70 m i međusobno su potpuno simetrične, središta blago položenog, cca 0,05 m, u polje bočnih brodova. Širina zidova iznosi im 0,65 m, što se s obzirom na njihovu potpunu uništenost moglo odčitati jedino na temelju izlaska segmenta njihovih lukova iz čeonog sastajališta sa središnjom apsidom i dijela završetka njihovih vanjskih ramena u zidnoj strukturi dijela perimetralnih bočnih zidova (Sl. 2 d). Sondiranjem tih zidova otkucavanjem zbuke s njihova plašta potvrdilo se postojanje plitkih ramena bočnih apsida na promjenu strukture romaničkog u gotički zid, s priklesanim kamenom na mjestima prethodnih okomitih spojeva zida iz

benediktinske faze. Bočne su apsida svojim vanjskim zidnim plaštem ramena bile organski nastavak perimetralnih zidova bazilike, odnosno definirale su njezino začelje. Interpretacija vanjskog plašta začelja nužno prati unutrašnju tlocrtnu geometriju, koja sugerira začelje s oblim apsidama, jer nalaz ne dopušta drukčiju stilsku artikulaciju. Ujedno je sondiranje tih zidova potvrdilo identičnost širine benediktinske crkve s franjevačkom, odnosno potpuno poštivanje romaničkog sloga bočnih zidova u kasnijoj gotičkoj fazi, kada je graditeljska masa bočnih apsida iskorištena u gotičkoj dogradnji perimetralnih zidova prema istoku, u definiranju prostora novog svetišta.

Ramena središnje apsida i unutrašnja ramena bočnih apsida spojena s njome u čeonom dijelu utemeljena su na živoj stijeni, na dubini od -0,93 m od visine današnjeg pročelnog praga crkve, i to dvostruko: sup temeljenom i temeljnom stopom. Sup temeljna stopa na dubini od -0,45 do -0,93 m, širine veće od temelja za 0,15 -0,20 m (širina sup temelja iznosi 1,30-1,40 m, a temelja 1,15 -1,20 m), imala je očito i graditeljsku statičku funkciju disperziranja pritiska mase vertikalnog opterećenja arhitekture čeonih interapsidalnih dijelova pilastara triumfal-

Slika 1./ Figure 1.

nog luka (baza pilastra iznosi 0,60 m) i posljednjeg luka kolonade bočnih brodova. Suptemeljna podloga dijelom je pridržavala i dijelove početka lučenja bočnih apsida, što potvrđuje segment na dubini od -0,55 m. Same temeljne stope (gornje površine na dubini od -0,15 i 0,18 m) konstrukcijski prate polukružne nadtemeljne arhitektonske oblike apsida. Sačuvali su se samo dijelovi temelja ramena središnje apsida, a kod bočnih su apsida, kao što je rečeno, perimetralno gotičko zide i grobnice gotovo potpuno negirali njihovu strukturu, dok je današnji glavni oltar presjekao i potpuno uništio tlocrt luka središnje apsida.

Navedeno dvojako temeljenje razlikovalo se po strukturi i načinu zidanja. Dok je temeljna stopa, visine 0,30 cm, građena od sitnijih lomljenaca vapnenačkog sastava uz priličnu uporabu žbuke, suptemelj je rađen od biranijih većih lomljenaca plošnih oblika vezanih čvršćom žbukom, tj. dodavana je veća količina finog šljunka. Ujedno mu je površina zaravnjena slojem nabijene žbuke. Vjerojatno je još u "aktivnoj" žbuci dozidan temeljni sloj apsida, što se i očituje u njegovoj čvrstoj organskoj spojenosti sa suptemeljem, gdje je žbuka površine suptemelja ujedno i vezivna podloga temelja.

Na osnovi ostataka temelja dijela lukova pri ramenima i arhitektonskim izmjerima, odčitani su polumjeri lučenja apsida, točnije: njihove dubine, iako arheološki nije bilo moguće potvrditi te mjere. Glavni je barokni oltar franjevačke crkve presjekao apsidalni luk, tj. negirao je zide središnje apsida, a njezin kameni građevni materijal iskorišten je preupotrebom za oltarnu temeljnu supstrukciju, što se i potvrdilo u teksturi njegova presjeka. Cjelokupna temeljna struktura apsida uništena je naknadno grobnicom biskupa Feretića (1903). Budući da oltar nije bilo moguće privremeno ukloniti, provedena je analiza njegova potkopanog temelja (potkop je bio moguć do točke koju je dopuštala statika oltara). Rezultati su bili očekivani: cjelokupni kameni materijal koji je bio dio strukture oltarnog temelja odgovara mu u temeljnim stopama apsida. Međutim, ono što je možda najvažnije u tom nalazu, a ujedno potvrđuje postojanje apsidalne arhitekture bazilike, jesu otkriveni blokovi pravokutnog oblika i iznimna pravilne obrade gotovo svih stranica dimenzija: 0,60 x 0,40 x 0,25 m. Poneki od tih blokova imao je na površini stranica ostatke žbuke bitno različite od žbuke u strukturi oltarnog temelja, a potpuno identičnog sastava kakva je nađena u temeljnoj stopi apsida. Iako nije pronađen veći broj tih blokova, ovaj nam primjer pokazuje da je prilikom svih preinaka u crkvi Sv. Marije, u dužem razdoblju, apsolutno racionalno uporabljena sva zatečena starija kamena građa. Time je objašnjiv nenalazak sloja arhitekture benediktinske bazilike.

Prostor svetišta bio je odijeljen od bočnih crkvenih prostora parom pilastara, odnosno završnim lukovima kolonade, čije su istočne pete pridržavale pilastre trijum-

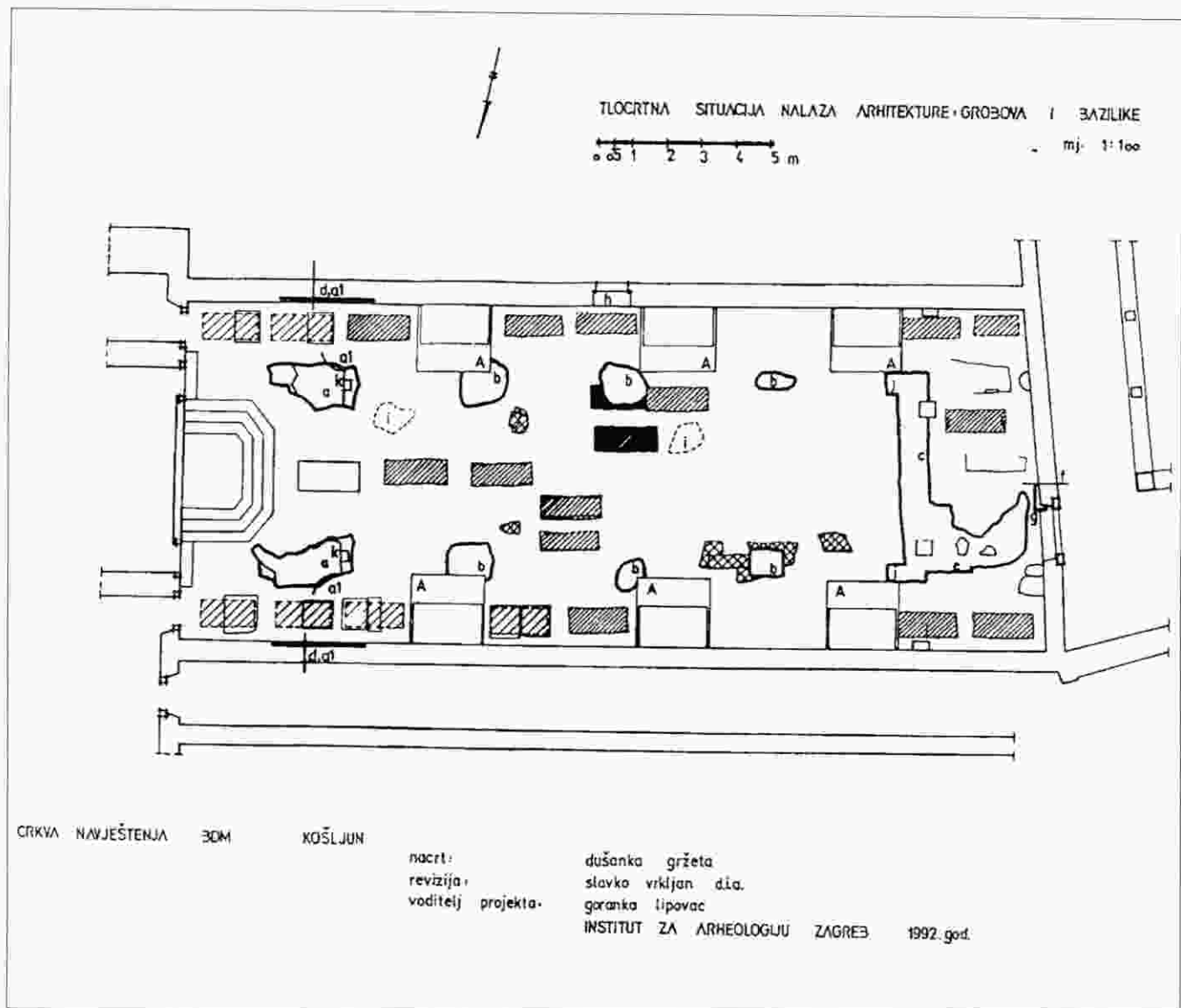
falnog luka pred središnjom apsidom (Sl. 2, k). Svetište je vjerojatno bilo uzdignuto iznad razine brodova, no kako nije pronađen *septum* niti su uočeni tragovi tlocrtnog mjesta, ostaju nam o tom problemu samo pretpostavke. No na ispravnost navedenog razmišljanja upućuje i visinski odnos temelja i suptemelja, kao i odnos nivelete poda, koji povezuje prag na liniji pročelja zvonika, kao najnižom točkom, sa središnjom apsidom, najvišom niveletnom točkom. Gornja kota plohe apsida sugerira jednu ili čak dvije stepenice svetišta.

U sloju zemlje kojom je zatrpavan međuprostor apsida potvrđeni su veoma malobrojni nalazi. To su sitni ulomci keramičkih predmeta posuda, po gruboj strukturi vremenski određivi s petim i šestim stoljećem, periodom kasne antike, kao i nekoliko fragmenata kasno srednjovjekovne uporabne keramike. S obzirom na to da je i na cjelokupnom istraženom prostoru crkvene unutrašnjosti pronađen vrlo malen broj istih ili sličnih keramičkih ulomaka kasnoantičkog razdoblja, ne možemo samo na temelju takva nalaza pretpostaviti postojanje starije, kasnoantičke faze, iako se ona usputno spominje u literaturi i moguće ju je očekivati.

2. Brodovi i kolonade bazilike (Sl. 2 i 3)

Unutrašnji prostor benediktinske bazilike karakterizira trobrodnost, nesumnjivo definirana nalazom temelja triju parova nasuprotnih stupova kolonade u smjeru sjevernog i južnog zida (strijelno na ramena srednje apsida), smjeru okomitom na unutrašnji apsidalni frons i čeonu interapsidalne dijelove zida, koji su u točnom uzdužnom interkolumnijskom razmaku (i uvijek u istoj širini srednjeg i bočnih brodova) (Sl. 2, b), a čiji je uzdužni razmak odredio raster lučnih arkada među brodovima.

Kolonade bočnih brodova arheološki su ostale naznačene u temeljima stupova i pilastara. Sjeverna i južna kolonada bočnih brodova širine 2,50 m imale su po tri stupa identičnih idealnih uzdužnih osovinskih razmaka od 4,32 m te po dva pilastra na unutrašnjoj strani pročelja i pred svetištem. Razmak stupovlja u kompoziciji srednjeg broda poprečne osovinske interkolumnije iznosi 5,00 m. Sami temelji stupova ostali su sačuvani u različitom opsegu. Najviši sačuvani takav temelj jest treći južni, na dubini od -1,08 m, dok mu je gornja ploha na -0,35 m. Visine preostalih temelja pilastara iznose približno 0,35 m. S obzirom na to da je intaktni dio originalne podnice (Sl. 2, i) na dubini od -0,18 m, kao i gornja površina temelja ramena središnje apsida, a najviši sačuvani gornji sloj temelja stupa na približnoj dubini od -0,21 m, valja pretpostaviti da se na sačuvane temeljne slojeve neposredno nastavlja arhitektura spomenutih elemenata ansambla bazilike. Struktura temelja stupova bila je od nepravilnih vapnenih lomljenaca vezanih s dosta žbuke, koja je iste kakvoće kao i u ostalih arhitektonskih

Slika 2. LEGENDA:

	temelji bazilike benediktinske opatijske
	grobovi I. faze
	grobovi II. faze
	grobovi III. faze
	stariji temelji arhitekture koja se ne može interpretirati

a	temelji ramenc središnje apside
aI	temelji bočnih apside
b	temelji stupove
c	temelji dijela pročelnog zida
d	djelovi perimetralnih zidova
e	djelovi temelje zvonika
f	ulaz u zvonik
g	prag ulaza u zvonik
h	južna vrata
i	podnice
a	recentni bočni oltari
j	temelj pilastra pročelja
k	temelj pilastra trijumfalnog luka

Figure 2. KEY:

	the substructure of the Benedictine abbey basilica
	graves of the Phase I
	graves of the Phase II
	graves of the Phase III
	older substructure of the architecture that cannot be interpreted

a	the substructure of the middle apse shoulder
aI	the substructure of the lateral apse
b	the substructure of pillars
c	the substructure of the part of the front wall
d	parts of the perimetral walls
e	parts of the bell-tower substructure
f	the bell-tower entrance
g	the bell-tower entrance door-step
h	south door
i	bases
A	recent lateral alters
j	the substructure of the pilaster front
k	the substructure of a pilaster triumphal arch

dijelova bazilike. Uglavnom su birani plošnji lomljenici koji su slagani u vodoravnom nizu, ponad kojih dolazi odeblji sloj žbuke (i do 0,01 cm debljine). Praznine između plošnih lomljenaca ispunjene su potpuno nepravilnim sitnim kamenjem (šutom) u žbuci. Cjelokupna temeljna struktura građena je vjerojatno kružno. Sadašnji zadnji sloj vanjskog lica plašta temelja nije izvorno bio i posljednji, što se zaključuje na temelju ostataka žbuke na vanjskoj stranici lomljenaca koja traži barem još jedan prsten temeljne mase. Relativan promjer površina baza stupova jest 1,30 m i 1,17 m. Baze opisane strukture i pretpostavljenog oblika prihvaćale su nadtemeljni arhitektonski element u obliku okruglog stupa. Tvrđnja se temelji na nalazu fragmenta stupa kružnog presjeka i izračunatog mu promjera 0,42 m, što odgovara u tehničkom smislu dimenzijama prosječnih veličina gornjih površina temelja stupa, uzevši u obzir i njihovu visinu (dubinu do čvrstog tla). Pronađeni je dio stupa od čvrsta homogenog kristaličnog bijelog vapnenca, reupotrijebljen kao dio nadgrobne ploče.

Dva pilastra (Sl. 2, i), prva u nizu kolonade brodova, bila su smještena na unutrašnjem licu pročelnog zida crkve, odnosno na mjestu spojišta pročelnog zida crkve i bočnih zidova zvonika. Otkriveni su njihovi temelji na dubini: južni (desni) -0,79 m i sjeverni (lijevi) -0,81 m. Gornja površina im je na dubini od -0,11 i -0,40 m. Sačuvane dimenzije južnog temelja jesu 0,65 m x 0,50 m, a sjevernog 0,50 m x 0,45 m. Na temelju iznesenog jasno slijedi da su pilastru na tako određenom mjestu kao što je opisano imali i posebnu funkcionalnu građevinsku ulogu, i to kao vanjski potpornji lučenja bačvastog svoda (na unutrašnjem licu pročelnog zida crkve, pri desnom i lijevom dovratniku), tj. oni su prihvaćali pritisak mase nadvratnog luka i na taj način rasterećivali sam svod.

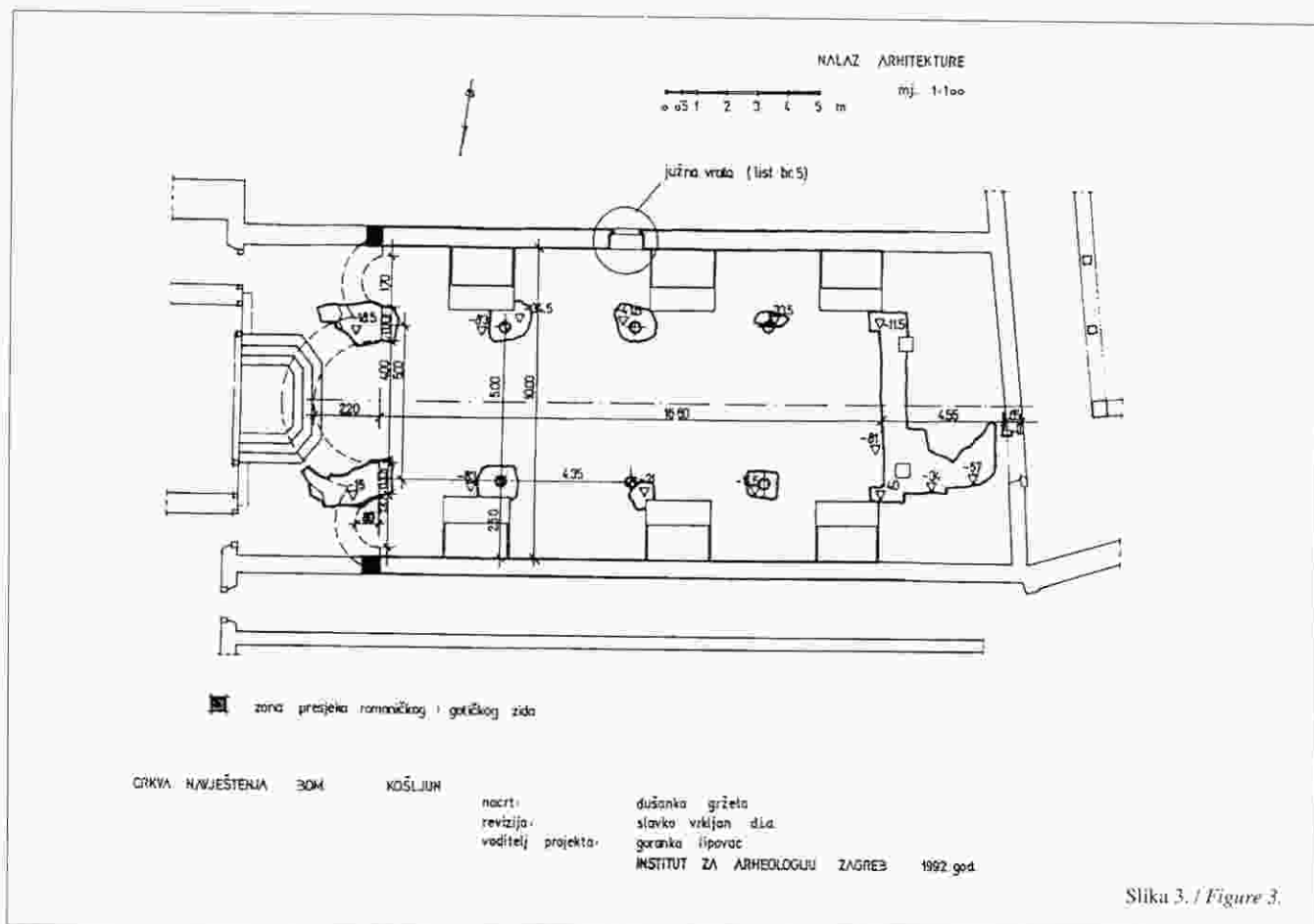
Na prostoru središnjeg broda, između četvrtog sjevernog i južnog stupa na udaljenosti od 0,70 m od njihova temelja, nalaze se uzdignuti nad kamenim živcem fragmenti lomljenog kamena nepravilno vezanog žbukom, bez naznake ikakva oblika, osim u slučaju južnog fragmenta u čijoj se strukturi nalazi fino obrađeni manji kvadratni blok. Promjer obaju fragmenata iznosi 0,60 i 0,75 m. Međusobno su udaljeni 2,50 m i u istoj su vodoravnoj ravnini. Teško je i pretpostaviti na temelju takova fragmenta nalaza da je možda riječ o potpuno uništenim temeljima oltarne pregrade, iako se može očekivati njezin nalaz (možda na tome mjestu).

3. Zvonik (Sl. 2, c, e)

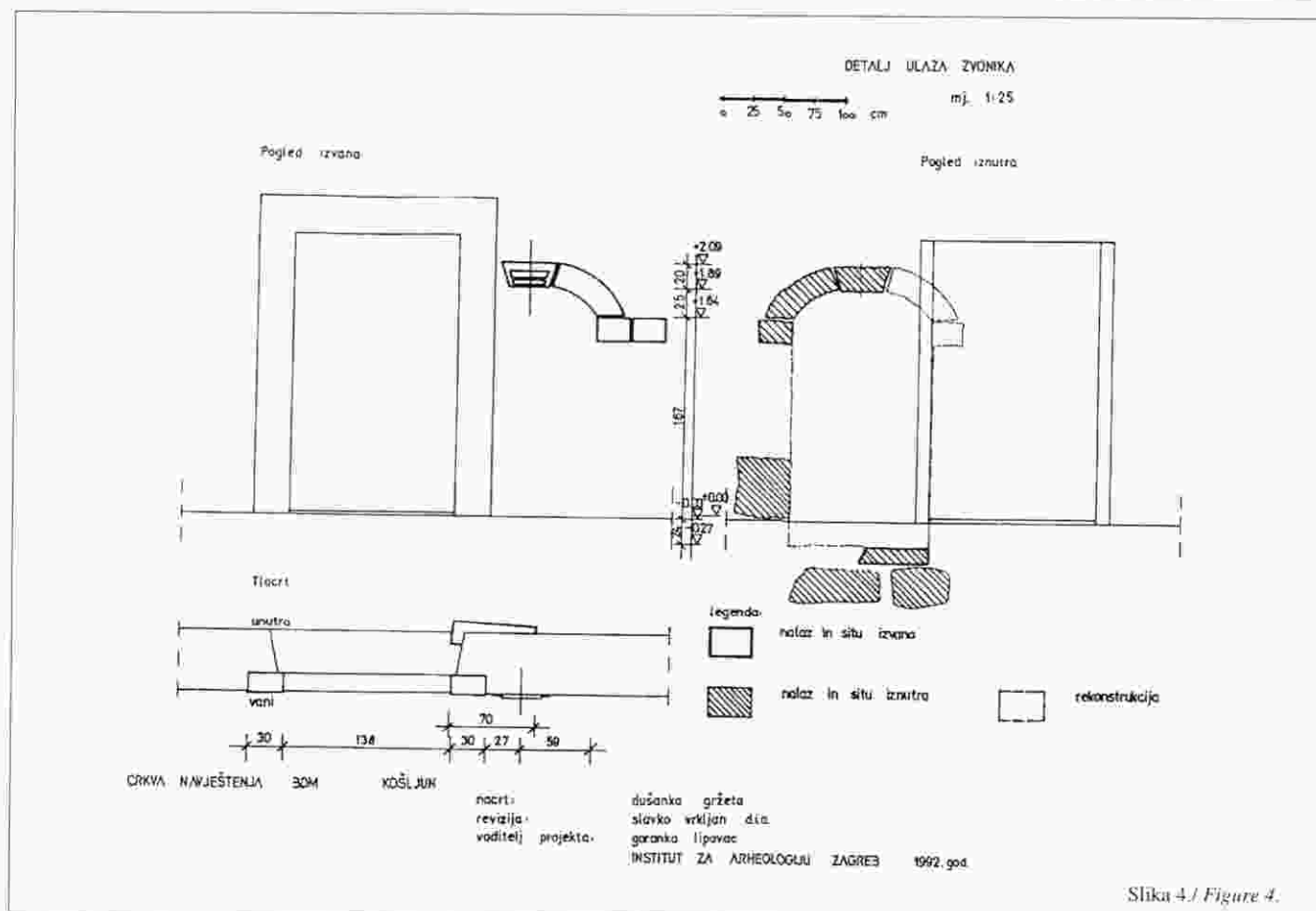
Pročelje bazilike bilo je raščlanjeno zvonikom u osi crkve, čiji pročelni zid (Sl. 2, c) rabi zvonik kao svoj začelni i na taj je način organski spojen s bazilikom. Pretpostavka za oblikovanje tlocrta glavnog pročelja sa zvonikom bazira se na jakoj, ali na žalost amorfnoj i destruiranoj, temeljnoj strukturi veće površine iza poprečne

linije pročelnog zida crkve, na koji su 1908. godine položeni recentni stupovi postojećeg kora (Sl. 2, e). Razlozi destrukcije, kako temeljne mase zvonika tako i njegove arhitekture, jesu naknadni graditeljski zahvati u prostoru toga tlocrtnog dijela crkve, kao što su: zidanje dijela novoga pročelja franjevačke crkve i potreba za novim grobnicama karaktera kosturnice, što potvrđuje i karakter arhitekture i nalaz grobnice br. 18. Naime, grobnica je, na jugoistočnom dijelu na najnižoj koti prostora unutrašnjosti crkve od -1,18 m, destruirala istu prostornu temeljnu plohu zvonika. Međutim i na tome je mjestu konstatirano krupno kamenje u istaku prema unutrašnjosti današnje crkve, za koje smatramo - a zbog njegova idealnog poklapanja - da je ono odrednica limita pravca pružanja južnog pročelja zvonika. Zapadno pročelje definirano je položajem praga u osovini crkve, a koji prati i unutrašnji lijevi (južni) pristupak otvoru, vidljiv kao greška u strukturi zidanja pročelja (što se moglo odčitati nakon otklanjanja žbuke pri demontaži škropionice prislonjene uz pročelni zid). Dijelovi temelja bočnih zidova zvonika ulaze graditeljskom masom u strukturu pročelnog zida crkve, i to na mjestima spojišta tih dvaju zidova, što je čitljivo u presjeku tih istih mjesta. Samo je spojno mjesto pod pravim kutom. Utvrđeno je da spojište čine naizmjenično vodoravno slagani lomljeni vapnenački kameni blokovi, vezani istom žbukom. Ni na jednom dijelu spojišnih mjesta temelja tih zidova nije uočen prorez, fuga, karakterističan u slučaju kada se zidovi jednostavno prišlanjaju jedan na drugi, što bi govorilo da su temelji zvonika i temelji same crkve istodobni, tj. da crkva i zvonik na njezinu pročelju čine jedinstveno, organsko tlocrtno tijelo. Međutim, pri izricanju ovakva mišljenja nužan je znanstveni oprez, jer se zaključak zasniva na analizi isključivo strukture temelja zidova zvonika i pročelja crkve, a oni su vrlo loše sačuvani.

Tlocrt zvonika (Sl. 3) pravilna je pravokutnog oblika 4,00 x 3,20 m, dok mu je visina sačuvana samo u temeljnoj stopi. Veličina mu je određena, kao što spomenusmo, istacima krupnog kamena u dnu temelja današnjeg pročelja crkve, a ispod nivelete poda, te linijom njegova sjevernog pročelja, koja je određena krupnim priklesanim kvadrima obrađenog vanjskog lica, što je i jedini nalaz arhitekture. Debljina bočnih zidova iznosi 0,90 m i ona je za 20 centimetara šira od perimetralnih zidova bazilike, što je razumljivo jer je kod zvonika koncentracija mase s obzirom na visinu bila svedena na puno manji tlocrtni prostor no što je u bazilici. Širina čeonog zida zvonika nije se mogla odrediti na temelju dvaju važnih nalaza njegova ulaznog otvora koji su pronađeni in situ: prvi je nalaz unutrašnji prag (Sl. 2, g) na dubini od -0,24 m, a drugi dio nadvratnog luka ulaza u zvonik s dijelom desnog dovratnog zida (Sl. 4). Kada franjevci u 15. stoljeću grade svoju gotičku crkvu, ulazni dio prolaza zvonika (koji je vjerojatno već bio djelomično

Slika 3./ Figure 3.

Slika 4./ Figure 4.

porušen) izgubio je svoj značaj. Tada franjevci pomiču svoj pročelni zid za 4,00 m zapadnije od dotadašnjeg pročelja bazilike i smještaju ga u ravninu s čeonim zidom zvonika, iskorištavajući sačuvane dijelove strukture njegovog zida. Pomiču tada i svoj glavni ulaz na pročelju za 1,15 m sjevernije prema bočnom zidu i zazidavaju nepotreban dotadašnji ulazni dio zvonika (Sl. 2, f). Pri tome nisu porušili zatečenu kvalitetniju kamenu strukturu dijelova dovratnog zida zvonika (što se i potvrdilo na naličju plašta istog dovratnika), nego je preupotrebjavaju kao interpolaciju u svome južnom dovratnom zidu. Isto su učinili i s izvornim segmentnim lučnim nadvratnikom bazilike, koji su franjevci naknadno, pri posljednjem cementnom fugiranju pročelja crkve i zida klaustera, prekrili cementnim slojem (on je uklonjen pri radovima analize zidne mase pročelja), čime su njegovi vanjski rubni obrisi bili potpuno negirani u strukturi kasnije gotičke faze zida pročelja.

Nadvratni je luk na visini od 2,09 m. Sačuvana su dva njegova fragmenta: strijelni, koji je u XVII. stoljeću preuređen u konzolno izvedenu profiliranu petu uporišta križnog svoda klaustarskog ophoda (izveden 1668. godine), kada je vjerojatno kamen s gornje strane snižen i udubljen za cca 2-3 cm (Sl. 4).

Dio dovratnog zida pročelja zvonika najbolje se vidio na naličju, tj. s unutrašnje crkvene strane, iako će se vjerojatno potvrditi nalazi istih blokova i u vanjskom plaštu istoga zida naknadnim čitanjem. U strukturi plašta zida pročelja slagani su, na udaljenosti od 1,10 m južno od desnog dovratnika današnjeg glavnog zapadnog ulaza, veći kameni blokovi pravilna kvadratnog oblika: 0,45 x 0,40 i 0,50 x 0,35 m obrađenih stranica. Slagani su u pravilnom okomitom nizu (sačuvano ih je samo nekoliko). Posebno su pažljivo bile obrađene vanjske bočne stranice tih rubnih blokova dovratnog zida, rubnici kojih su bili vidno zaobljeni, što odgovara potrebama zadnjeg reda dovratnog zida, poglavito kada na njega ne dolaze vrata (što je vjerojatnije, jer nije potvrđen ni podest ni utori za ugibaldište vrata na pragu). Prolaz kroz prizemlje zvonika bio je, moguće, presvođen bačvastim svodom, čemu bi u prilog govorili temelji prvog para pilastara na unutrašnjoj strani pročelnog zida, koji bi u tom slučaju pridržavali bokove bačvastog svoda. No moguće je da taj prolaz i nije bio nadsvodan (u iskopu zemlje u prolazu nije utvrđena veća količina žbuke koja bi bila jedan od sigurnijih elemenata pretpostavke postojanja svoda), ako je i postojao prolaz na gornji kat zvonika, za što nedostaju dokazi u nalazima (npr. stubište), ali i debljina čeonog zida zvonika, manja od ostalih triju za 20 do 25 centimetara, mogla bi biti indicija takve pretpostavke. Skloniji smo u ovom slučaju prvij pretpostavci (posebno s obzirom na analogne probleme tlocrta zvonika).

Unutrašnji prag in situ (Sl. 2, g) bio je na sredini ulaza zvonika, širina kojeg je djelomično izlazila iz strukture temeljnog zida ulaznog otvora. Prag je iznimno pravilna

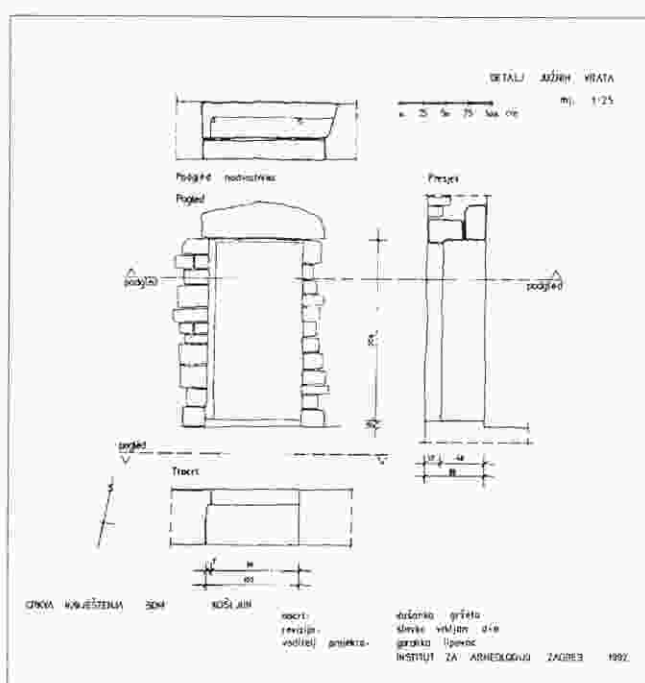
pravokutnog oblika na dubini od -0,24 cm, čija je gornja ploha izglacane ožbukane površine.

4. Bočni južni ulaz (Sl. 2, h; Sl. 5)

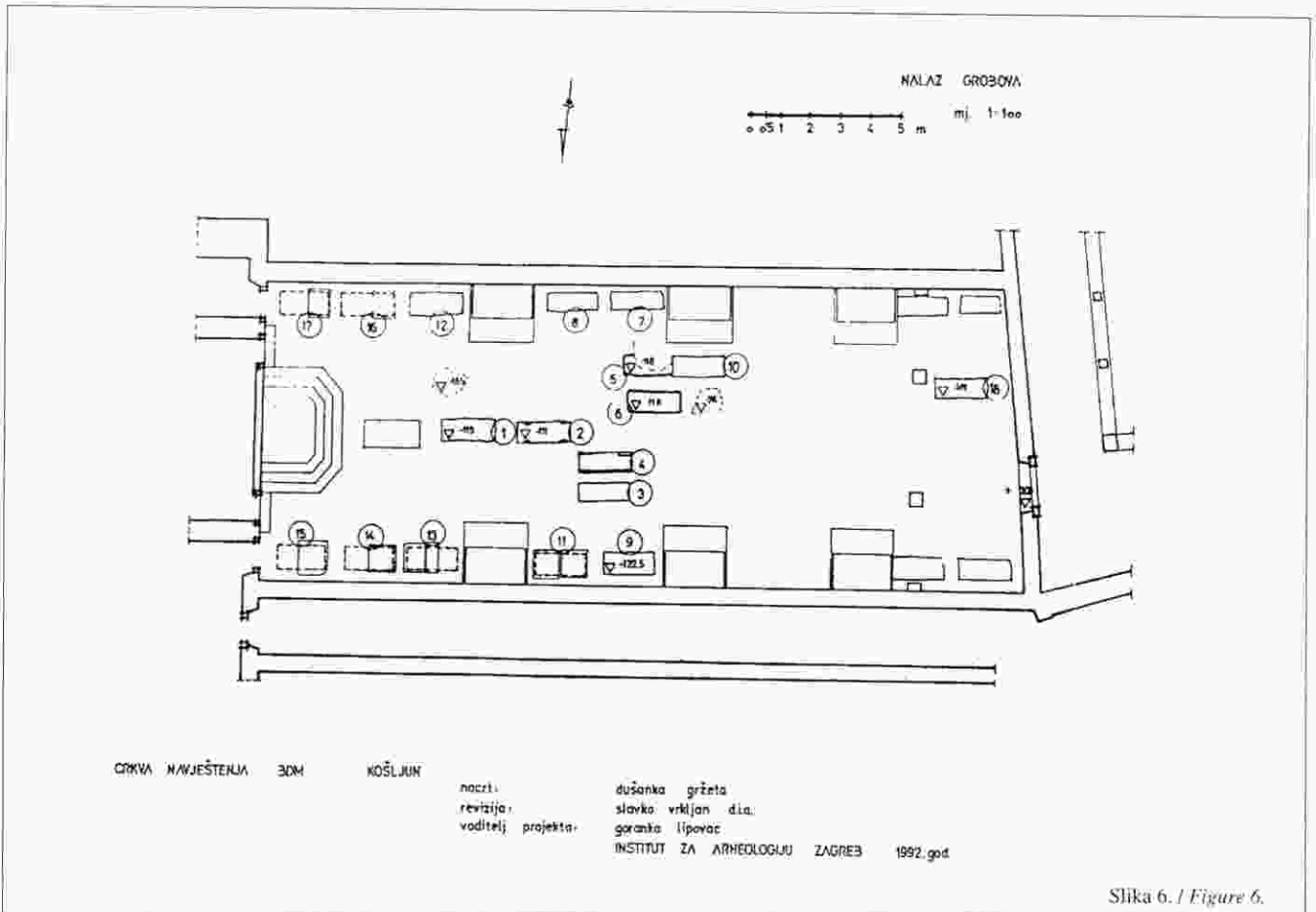
Na južnom pročelju, u polovici duljine broda (kod srednjeg stupa južne kolonade), otkrivena su vrata u zidu romaničkog sloga, koji karakteriziraju pravilno složeni pravokutni blokovi manjih dimenzija. Arhitektura grede i lijevi (istočni) dovratnik izvedeni su s pristupkom, dok to na desnoj strani nije tako. Prema stanju zapadnog ruba, lom nadvratnika izvana te obradi pristupka, postoji mogućnost njihove dvostruke širine (oko 1,80 m), uz visinu od 2,06 m, jer je pronađen i prag u unutrašnjosti koji odgovara situaciji niveleta poda u crkvi.

Vrata su vjerojatno služila svrsi do vremena kada se crkva barokizirala u XVIII. stoljeću, a možda i kasnije, za potrebe južnog groblja. Nakon toga ona se zazidavaju.

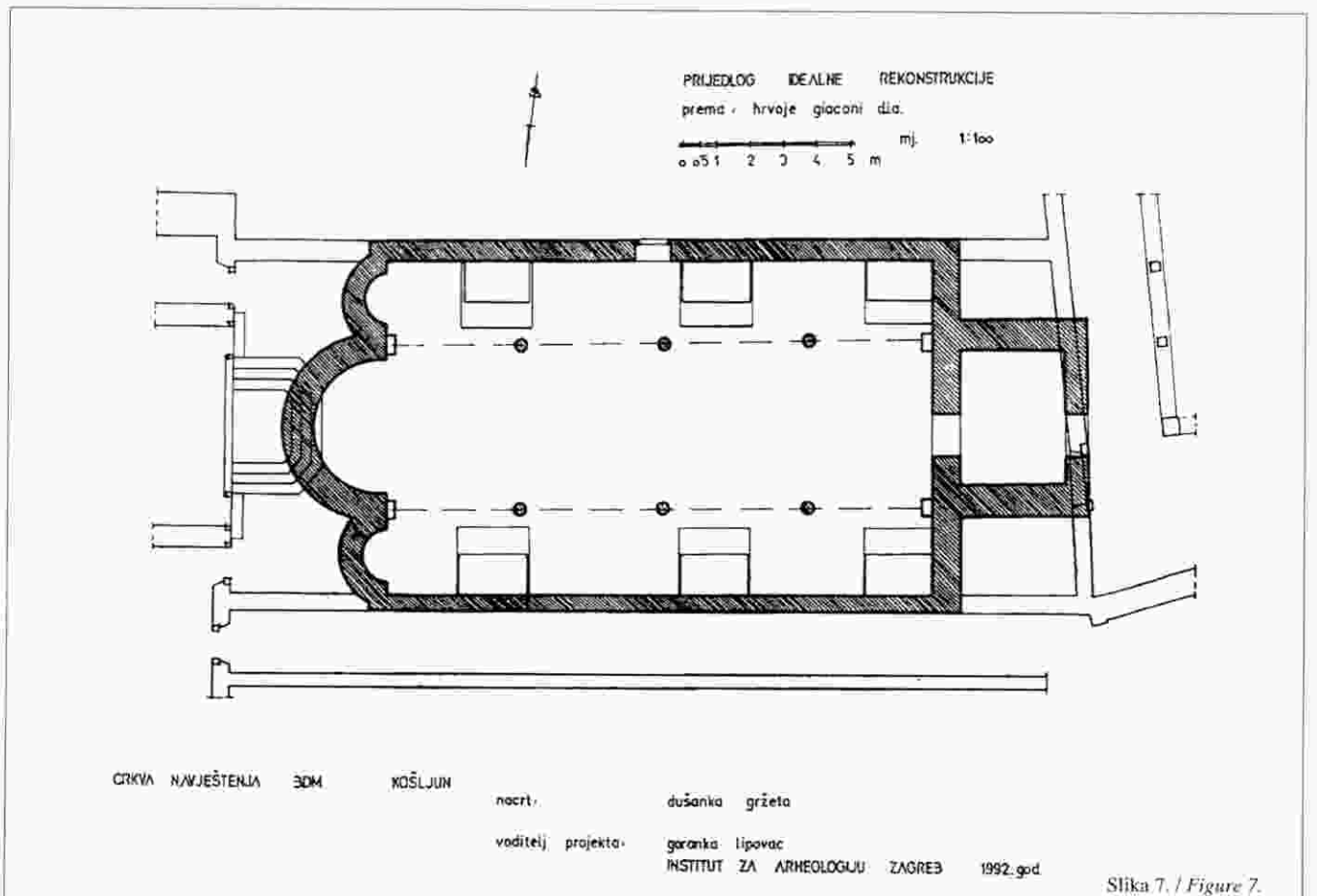
Na prostoru među navedenim arhitektonskim elementima utvrđena je podna razina trobrodne bazilike na dijelu kod grobova G5 i G6 kao i kod grobova biskupa Feretića (Sl. 2, i). Zapravo, riječ je o podnoj supstrukciji ili gotovo podu, načinjenom od naboja lomljenaca i šljunka s dosta veziva, sloja ponad kojeg je tanki sloj od sitnog šljunka i finog pijeska umiješanog u vapno. Taj je površinski sloj iznimno fino izglacane površine. Kota podnice -0,19 m potpuno odgovara niveletu završne temeljne stope arhitektonskih elemenata trobrodne bazilike. Na toj niveleti započinje arhitektura od koje se, nažalost, nije sačuvao ni jedan segment, čemu je nekoliko uzroka. Prvo, ovakvo zatečeno stanje nalaza isključivo u temeljnoj stopi pretpostavlja da je građevinski kameni materijal s izoliranog i

Slika 5. / Figure 5.

Slika 6. / Figure 6.

Slika 7. / Figure 7.

prostorno ograničenog otočnog rastera, u cijelosti preupotrebljavan pri novoj gradnji crkve, koja je najvjerojatnije iz istih razloga koristila i postojeće perimetralne zidove starije bazilike kao i cjelokupan kameni graditeljski materijal. Time je došlo do potpune negacije arhitekture romaničke bazilike. Valja pretpostaviti da se dijelovi starije crkvene arhitekture kao i dijelovi pripadajućeg joj crkvenog namještaja nalaze interpolirani kao spolije ne samo gotičkog crkvenog zida nego i u zidu franjevačkog samostanskog kompleksa. Potvrdu tome, vjerujemo, dat će buduća arheološka istraživanja samostanskog kompleksa. Suprotno navedenom, temeljne stope i neki od grobova nisu bili uništeni prilikom dogradnji, jer su, kako je dubina cijele crkve vrlo mala, 0,30 m - 1,00 m do nivoa živca, kasnije korišteni kao temeljna supstrukcija pod franjevačke crkve uz naknadno niveliranje prostora među temeljima, i to nasutim pijeskom uz dodatak zemlje sa šutom.

POKRETNİ ARHEOLOŠKI NALAZ

Medaljice

Na prostoru unutrašnjosti istraživane benediktinske crkve otkrivene su tri faze ukopa (Sl. 2, i Sl. 6): grobovi I. faze kojoj pripadaju dva groba G5 i G6 vremenski određeni razdobljem prije gradnje benediktinske crkve, dakle prije polovice XII. stoljeća. U drugu fazu ukopa smještaju se grobovi središta lađe: G 1, 2, 3, 4, koji prema strukturi zida i nalazima pripadaju vremenu benediktinskog razdoblja, ali će biti korišteni sukcesivno za potrebe ukopa crkvi duže vrijeme, vjerojatno do zabrane ukopa u unutrašnjosti crkve početkom XIX. stoljeća. I konačno trećoj fazi (III) pripadaju ukopi u nadsvođenim grobnicama G 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, poredanim uzduž sjevernog i južnog perimetralnog zida. Za razliku od grobova u središtu lađe, nadsvođene grobnice bile su pokopna mjesta crkvenih i samostanskih dostojanstvenika, čemu uz iznimno kvalitetnu arhitekturu grobnica svjedoče i inventarni nalazi, tako rijetki u slučaju ukopa u grobovima središta lađe. Naime, pri istraživanju nadsvođenih grobnica naišlo se na mnoštvo brončanih medaljica koje su činile ukopni prilog pokojnika. Nalazile su se podno skeleta lubanje, iako nije bila rijetkost da su bile dislocirane na cijelom prostoru unutrašnjosti grobnice. Tome je svakako razlog viševremenska uporaba grobnica, kao i njihova uloga kosturnica pri posljednjem preuređenju crkvenog poda početkom XX. stoljeća, kada su mnogi od grobova središta lađe negirani za potrebe niveliranja podišta, dok su preostali preuzeli funkciju već spomenutih kosturnica.

Sačuvane medaljice uglavnom su iz 17. stoljeća i predstavljaju karakteristične ikonografske prikaze vezane prije svega uz vjerski kulturni krug štovatelja, u slučaju Košljuna to su bili franjevci, čije je štovanje sv. Marije

bilo vrlo izraženo, što potvrđuje i broj medaljica s njezinim likom.

Navedene su se medaljice nosile na lančiću ili ružariju, što potvrđuju ušice na vrhu svake. Neke od njih bile su vjerojatno i zavjetne, medaljice određenih nakana, te ikonografski prikazuju zaštitnike umolbi. Može se pretpostaviti da su neke od njih došle i kao uspomene na hodočasničke pohode u veća vjerska središta, kao što je npr. Loreto, čiji kult "Svete kuće" postaje vrlo jak u 17. stoljeću.

Od ostalog pokretnog ukopnog inventara pronađeni su oskudni dijelovi ružarija i ulomci malih željeznih križeva, koji su se također nosili oko vrata.

KATALOG

- F 1 - avers: LORETSKA Bogorodica, prikaz loretske kuće
 F 2 - revers: KIMERNISA Mučenica, prikazana s dugom haljinom i bradom obješena na križ
 Medaljica je po:
 materijalu: od bronce
 dimenziji: 2,7 x 3,2 cm
 obliku: ovalna s ušicom
 dataciji: iz 17. stoljeća
- F 3 - avers: SV. Marija s djetetom i kadionicama, koje su prikazane na krajevima luka ponad nje. Po obliku kadionica riječ je o baroknom prikazu.
 F 4 - revers: KIMERNISA, prikaz kao na F 2
 Medaljica je po:
 materijalu: od bronce
 dimenziji: 2,5 x 3,1 cm
 obliku: ovalna s ušicom
 dataciji: iz 17. stoljeća
- F 5 - avers: SV. Marija s djetetom i kadionicama, prikaz kao na F 3
 F 6 - revers: SV. ANTE s ljljanom i djetetom
 Medaljica je po:
 materijalu: od bronce
 dimenziji: 2,2 x 3,1 cm
 obliku: romboid s ušicom
 dataciji: iz 17. stoljeća
- F 7 - avers: LORETSKA Bogorodica, prikaz baldahina koga iznad Bogorodice nose dva anđela
 F 8 - revers: prikaz dvaju likova, od kojih je čitljiv SV. FRANJO /S. FR/, dok se pretpostavlja čitanje slova imena drugog lika /GMA/. Likove dijeli kristogram. Podno njihova prikaza jest natpis LORETO.
 Medaljica je po:
 materijalu: od bronce
 dimenziji: 2,0 x 2,0 cm
 obliku: okrugla s ušicom
 dataciji: iz 17. stoljeća
- F 9 - avers: SV. Marija s djetetom i kadionicama, prikaz kao na F 3
 F 10 - revers: SV. ANTE s ljljanom i djetetom, uz natpis /SAN. ANT. DA/
 Medaljica je po:
 materijalu: od bronce
 dimenziji: 2,2 x 1,5 cm
 obliku: ovalna
 dataciji: iz 17. stoljeća
- F 11 - avers: SV. Marija od Ružarija, prikazana s djetetom, ljljanom i krunicom

F 1

F 2

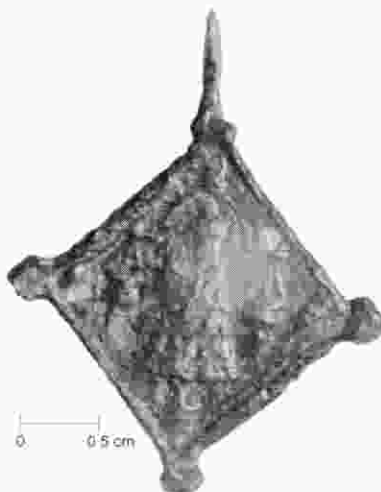
F 3

F 4

F 5

F 6

F 7

F 8

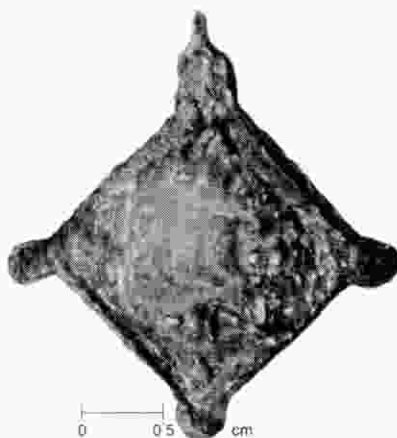
F 9

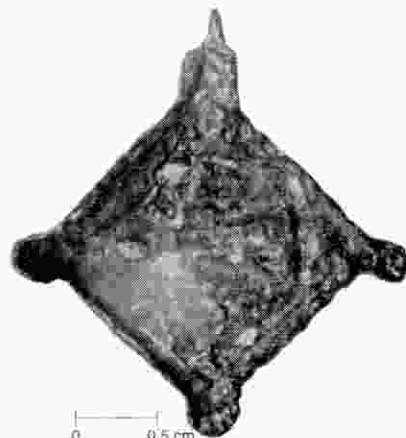
F 10

F 11

F 12

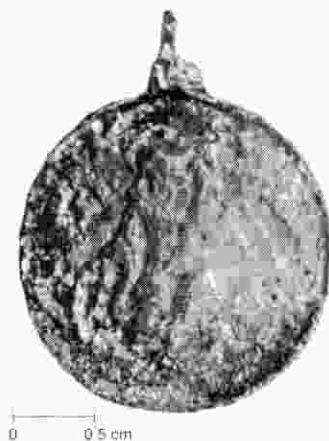
F 13

F 14

F 15

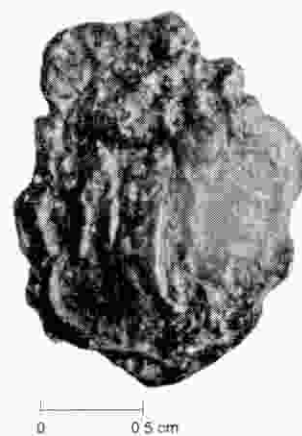
F 16

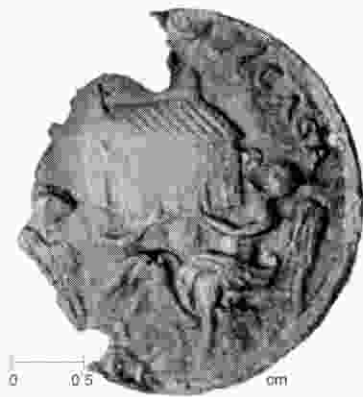
F 17

F 18

F 19

F 20

F 21

F 22

F 23

F 24

F 25

F 26

F 12 - revers: SV. ANTE

Medaljica je po:
materijalu: od bronce
dimenziji: 2,3 x 2,3 cm
obliku: romboidna
dataciji: iz 17. stoljeća

F 13 - avers: SV. IGNACIJE i SV. FRANJO KSAVERSKE, uz natpis /IGN/ /S + FRA + + X +/

F 14 - revers: KARLO V. ili FERDINAND ARAGONSKI (?)

Medaljica je po:
materijalu: od bronce
dimenziji: 1,8 x 2,0 cm
obliku: sročolika s ušicom

dataciji: iz 17. stoljeća

F 15 - avers: SV. MARIJA od RUŽARIJA, prikazana s krunicom u ruci
F 16 - revers: SV. DOMINIK, prikazan s ljljanom u jednoj ruci i hljepčićem u drugoj, uz natpis /S. DOMINICEO/

Medaljica je po:
materijalu: od bronce
dimenziji: 1,8 x 1,8 cm
obliku: okrugla
dataciji: iz 17. stoljeća

F 17 - avers: SV. EUHARISTIJA, prikaz kaleža s hostijom i anđelima koji pridržavaju kalež

F 18 - revers: SV. MARIJA BEZGREŠNA, prikazana kako stoji na polumjesecu, kao Gospa Lurdska prekriženih ruku na prsima i s krunicom o pojasu

Medaljica je po:
materijalu: od bronce
dimenzije i oblik: nečitljiv zbog djelomične uništenosti
dataciji: iz 17. stoljeća

F 19 - avers: Prijenos LORETSKE KUĆICE, koju nose anđeli, uz natpis /CASA/

F 20 - revers: SV. ANTE s djetetom

Medaljica je po:
materijalu: od bronce
dimenzije i oblik: nečitljiv zbog djelomične uništenosti
dataciji: iz 17. stoljeća

F 21 - avers: SV. HENRIK (?)

F 22 - revers: SV. ANTE s djetetom

Medaljica je po:
materijalu: od bronce
dimenziji: 1,8 x 1,8 cm
obliku: izduženi osmerokut
dataciji: iz 17. stoljeća

F 23 - avers: prikaz dvaju likova od kojih je čitljiva SV. MONIKA / S. MO/, dok je čitanje drugog lika upitno: SV. KLARA (?) /S. CH/ F 24 - revers: SV. ANTE i kardinal SV. BONAVENTURA

Medaljica je po:
materijalu: od bronce
dimenziji: 1,8 x 2,0 cm
obliku: sročolika
dataciji: iz 16. stoljeća

F 25 - avers: SV. FRANJO KSAVERSKE s križem (sv. Alojzije?)

F 26 - revers: SV. IGNACIJE s knjigom

Medaljica je po:
materijalu: od bronce
dimenziji: 2,5 x 2,5 cm
obliku: ovalna
dataciji: iz 17. stoljeća

Summary

The text elaborates the newest research of Benedictine presence on the island of Košljun, especially the newly discovered architecture of their church belonging to an abbey, for which it has been presumed until now to be a Bernardine. In the course of protective archeological explorations, in 1991, in today's Franciscan church of the Annunciation of the Blessed Virgin Mary, parts of architectural elements of the three-nave and three-apse basilica from the early Romanesque period, 12th century, have been discovered in the basal foot. After the analysis of the structure and ground-plan arrangement of architectural elements: a central and two lateral apses, three pairs of colonnade pillars of lateral naves, the substructure of pilaster on the church front and a triumphal arch, lateral south and main west entrance, belltower at the church front, parts of perimetral walls and grave sepultures, it has been confirmed that it is about Benedictine church belonging to the abbey of the Assumption of the Blessed Virgin Mary.

From the movable archeological material found in the course of protective explorations, especially interesting are small bronze medals from 17th century, that were part of interred inventory of overvaulted crypts alongside perimetral walls. Iconographic scenes, especially a large number of scenes of St. Mary, confirm a strong influence of the veneration of her cult by Franciscans from Košljun monastery. The analysis of small medals confirms also that in the 17th century in this area veneration of the cult of Our Lady of Loreto has been given an expression to.

CATALOGUE

F 1 - obverse: *Our Lady of LORETO, an imagery of Loreto small house.*

F 2 - reverse: *Martyr of KIMERNISA, shown with a long dress, lent with a chin on a cross.*

A small medal is by:

*material: of bronze
dimension: 2,7 * 3,2 cm
shape: oval with an eyelet
dating: from 17th century*

F 3 - obverse: *ST. MARY with a child and censers, shown on the edges of the arch above her. By shape of the censers it is about a baroque imagery.*

F 4 - reverse: *KIMERNISA, imagery as on F 2*

A small medal is by:

*material: of bronze
dimension: 2,5 * 3,1 cm
shape: oval with an eyelet
dating: from 17th century*

F 5 - obverse: *ST. MARY with a child and censers, imagery as on F 3*

F 6 - reverse: *ST. ANTHONY with a lily and a child*

A small medal is by:

*material: of bronze
dimension: 2,2 * 3,1 cm
shape: a rhomboid with an eyelet
dating: from 17th century*

F 7 - obverse: *Our Lady of LORETO, an imagery of a canopy that is carried above Our Lady by two angels*

F 8 - reverse: *An imagery of two figures, of which ST. FRANCIS /S. FR/ is legible, while the interpretation of the letters of the name of the other figure /IGMA/ is being presumed.*

The figures are separated by a Christogram. Underneath their imagery is an inscription LORETO.

A small medal is by:

material: of bronze
dimension: 2.0 * 2.0 cm
shape: round with an eyelet
dating: from 17th century

F9 - obverse: ST. MARY with a child and censers, an imagery as on F 3

F10 - reverse: ST. ANTHONY with a lily and a child, with an inscription /SAN. ANT. DA./

A small medal is by:

material: of bronze
dimension: 2.2 * 1.5 cm
shape: oval
dating: from 17th century

F11 - obverse: ST. MARY of ROSARIUM, shown with a child, a lily and a rosary

F12 - reverse: ST. ANTHONY

A small medal is by:

material: of bronze
dimension: 2.3 * 2.3 cm
shape: rhomboidal
dating: from 17th century

F13 - obverse: ST. IGNATIUS and ST. FRANCIS of KSAVER with an inscription /IGNI/ +S + FRA+ +X+ /

F14 - reverse: CHARLEMAGNE or FERDINAND of ARAGON

A small medal is by:

material: of bronze
dimension: 1.8 * 2.0 cm
shape: heart-shaped with an eyelet
dating: from 17th century

F15 - obverse: ST. MARY of ROSARIUM, shown with a rosary in her hand

F16 - reverse: ST. DOMINIC, shown with a lily in one hand and with a small loaf in the other, with an inscription /S. DOMINICEO/

A small medal is by:

material: of bronze
dimension: 1.8 * 1.8 cm
shape: round
dating: from 17th century

F17 - obverse: ST. EUCHARISTIA, an imagery of a chalice with a host and angels holding a chalice

F18 - reverse: ST. MARY SINLESS, shown as she stands on a crescent, as Our Lady of Lurd with her hands crossed on her chest and a rosary on a girdle

A small medal is by:

material: of bronze
dimension and shape: illegible because of its partly damaged condition
dating: from 17th century

F19 - obverse: Carrying over A SMALL HOUSE OF LORETO, carried by angels, with an inscription /CASA/

F20 - reverse: ST. ANTHONY with a child

A small medal is by:

material: of bronze
dimension and shape: illegible because of its partly damaged condition
dating: from 17th century

F21 - obverse: ST. HENRY (?)

F22 - reverse: ST. ANTHONY with a child

A small medal is by:

material: of bronze
dimension: 1.8 * 1.8 cm
shape: elongated octagon
dating: from 17th century

F23 - obverse: An imagery of two figures, of which ST. MONICA is legible /S. MO./, while the interpretation of another figure is questionable whether it is about ST. CLARA (?) /S. CH/

F24 - reverse: ST. ANTHONY and cardinal ST. BONAVENTURA

A small medal is by:

material: of bronze
dimension: 1.8 * 2.0 cm
shape: heart-shaped
dating: from 16th century

F25 - obverse: ST. FRANCIS of KSAVER with a cross (ST. ALOISIUS?)

F26 - reverse: ST. IGNATIUS with a book

A small medal is by:

material: of bronze
dimension: 2.5 * 2.5 cm
shape: oval
dating: from 17th century